

ВОЛОШКА СТЕВЕНА

Centaurea steveniana Klokov (*C. ovina* Pall. ex Willd. subsp. *steveniana* (Klokov) Dostál)

Родина Айстрові (Складноцвіті) — Asteraceae (Compositae)

Природоохоронний статус виду
Неоцінений.

Наукове значення
Вузький регіональний неоендемік, об'єкт інтенсивних мікроеволюційних процесів.

Ареал виду та його поширення в Україні
Пд.-Зх. Крим (від Євпаторії до Севастополя), пд. узбережжя від Балаклави до Коктебелю. Адм. регіон: Кр.

Чисельність та структура популяцій
Невідома.

Причини зміни чисельності
Невідомі, ймовірно випасання, рекреація, освоєння територій.

Умови місцезростання
Приморські ракушнякові піски, кам'янисті гірські схили. Ксерофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика
Гемікриптофіт. Дворічна трав'яна рослина 25–80 см заввишки з висхідними розгалуженими пагонами. Листки двічі пірчаторозсічені, коротко щетинисто опушені. Квітки в невеликих поодиноких кошиках, рожево-пурпурові. Кошики на ніжках, обгортка кошика довгасто-яйцеподібна, 10–12 мм завдовжки, 0,5–0,6 см завширшки, листочки обгортки мають шкірясті придатки з яйцеподібною коричневою твердою частиною, кінцева колючка майже не відігнута, 0,8–1,2 мм завдовжки. Плід — білувата сім'янка 2,5–3 мм

завдовжки, 1–1,4 мм завширшки, з редукованим чубчиком 0,5 мм. Цвіте в червні–серпні, плодоносить у липні–вересні. Розмножується насінням.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони
Охороняється в Ялтинському гірсько-лісовому, Карадазькому ПЗ; заказниках загальнодержавного значення «Байдарський», «Фіолент», «Мис Айя». Заборонено освоєння (забудову) територій, організацію рекреаційних пунктів, забір ракушнякових пісків.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах
Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення
Декоративне, медоносне, селекційне.

Основні джерела інформації
Вульф, 1969; Єна, 2001; Флора УРСР, 1965;

Автор: А.В. Єна
Фото: С.О. Свірін

ВОЛОШКА ТАЛІЄВА

Centaurea taliewii Kleopow

Родина Айстрові (Складноцвіті) — Asteraceae (Compositae)

Природоохоронний статус виду
Вразливий.

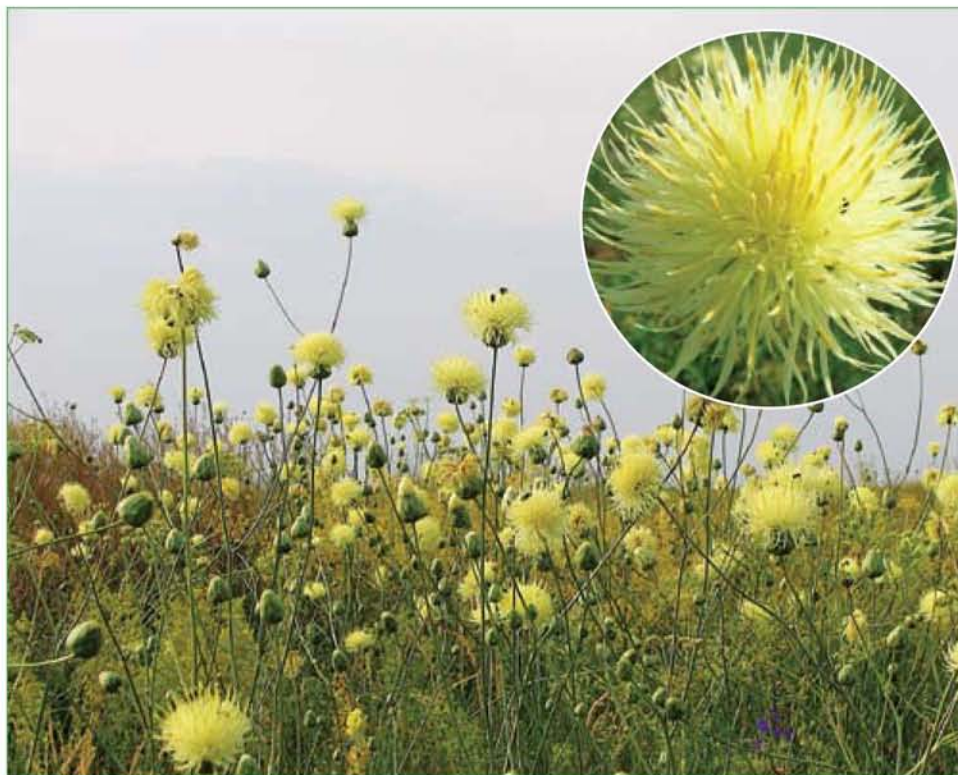
Наукове значення
Диз'юнктивний вид з фрагментованим ареалом.

Ареал виду та його поширення в Україні
Пн. Причорномор'я та Приазов'я, Нижнє Поволжя, Казахстан (Мугоджари). В Україні — Лівобережний Степ та Степовий Крим. Адм. регіони: Дц, Хс, Зп, Кр.

Чисельність та структура популяцій
Популяції локальні, з дифузною або дифузно-компактною просторовою структурою. Щільність — 2–10 особин на 100 м². У вікових спектрах переважають генеративні особини. Стійкі популяції з повночленними лівосторонніми віковими спектрами, перевагою молодих генеративних рослин відмічені на заповідних територіях. Поновлення задовільне. Рослини (особливо насіння) дуже пошкоджуються шкідниками.

Причини зміни чисельності
Фрагментованість ареалу, ізолюваність локальних популяцій, знижена конкурентоспроможність проростків і сходів у фітоценозах з високим проективним покриттям травостою, розорювання степів, надмірний випас та рекреаційне навантаження, зривання рослин на букети.

Умови місцезростання
Типчачо-ковиліві, ковиліві та полинові степи, степові схили, кам'яністі відшарування. Угруповання союзу *Festucion valesiacaе* (кл. *Festuco-Brometea*). Ксерофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика
Гемікриптофіт. Багаторічна трав'яна рослина до 100 см заввишки. Корінь стрижневий. Стебла прості або вгорі слабко розгалужені, від основи до середини опушені довгими волосками, вище середини вкриті жорсткими горбочками, під кошиками голі. Листки пірчасто-розсічені, часто зісподу вкриті волосками. Кошики великі, до 5,5 см в діаметрі, обгортки кулясто-яйцеподібні або майже яйцеподібні. Листочки обгортки кошика шкірясті, блідо-жовтуваті, голі. Придатки внутрішніх листочків обгортки великі, прозорі, плівчасті. Квітки жовтувато-кремові. Сім'янки з темно-палевим чубком. Цвіте у червні–липні. Плодоносить у липні–вересні. Розмножується насінням.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони
Занесений до Червоного списку МСОП. Охороняється в Українському степовому (відділення «Хомутовський Степ»), Опускському ПЗ та БЗ «Асканія-Нова». Необхідно розширити мережу заповідних територій, вирощувати у ботанічних садах. Заборонено збирання рослин, розорювання, терасування схилів, заліснення, надмірний випас.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах
Вирощують у Національному ботанічному саду ім. М.М. Гришка НАН України, Донецькому та Нікітському ботанічних садах, у дендрологічному парку «Асканія-Нова».

Господарське та комерційне значення
Декоративне.

Основні джерела інформації
Дубовик, 2005; Красная книга СССР, 1984; Мосякін, 1999; Флора европейской части СССР, 1994; Флора УРСР, 1965; ЧКУ, 1996; Walter, Gillet, 1998.

Автори: Л.І. Крицька, В.В. Шаповал, В.В. Новосад
Фото: Н.О. Гавриленко, В.М. Остапко (вставка)

ВОЛОШКА ВАНЬКОВА

Centaurea vankovii Klokov (*C. sterilis* Steven
subsp. *vankovii* (Klokov) Dostál)

Родина Айстрові (Складноцвіті) — Asteraceae
(Compositae)

Природоохоронний статус виду
Неоцінений.

Наукове значення
Вузький регіональний неоендемік.

Ареал виду та його поширення в Україні
Зх. частина Гірського Криму: масиви Ай-Петрі, г. Кішка, Аю-Даг, Бабуган, Демерджі та їх відроги. Адм. регіон: Кр.

Чисельність та структура популяцій
Популяції чисельні, однак в окремих місцях (г. Кішка) зникають.

Причини зміни чисельності
Можливо, заміщуються іншими близькими видами чи гібридами.

Умови місцезростання
Гірські кам'яністи схили. Угруповання порядку *Alyso-Sedetalia* та кл. *Festuco-Brometea*. Мезоксерофіт, петрофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика
Гемікриптофіт. Багаторічник 30–35 см заввишки з висхідними розгалуженими пагонами. Листки пірчаторозсічені, павутинисто й щетинисто опушені. Квітки в невеликих поодиноких кошиках, світло-пурпурові. Кошики на ніжках, обгортка кошика широкояйцеподібна, 14–16 мм завдовжки, 10–14 см завширшки, середні листочки обгортки з широкояйцеподібним жовтуватим півчастим придатком до 3–4 мм з яйцеподібно-трикутною коричневою плямою та кінцевим

вістрячком 0,5–0,7 мм. Плід чорнувата тонковолосиста сім'янка 4 мм завдовжки, чубчик білий 1,5–1,8 мм. Цвіте в червні–липні, плодоносить у липні–серпні. Розмножується насінням.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони
Охороняється в Ялтинському гірсько-лісовому, Кримському ПЗ та заказнику загальнодержавного значення «Аю-Даг». Заборонено порушення місцезростань (освоєння та забудова території).

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах
Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення
Декоративне.

Основні джерела інформації
Ена, 2001; Флора УРСР, 1965.

Автори: А.В. Ена, К.Ю. Ромащенко
Фото: К.Ю. Ромащенко

ОСОТ РІЗНОЛИСТИЙ

Cirsium heterophyllum (L.) Hill
(*Carduus heterophyllus* L.)

Родина Айстрові (Складноцвіті) — Asteraceae
(Compositae)

Природоохоронний статус виду
Недостатньо відомий.

Наукове значення

Вид знаходиться на пд. межі ареалу та в ізолюваних локалітетах поза його межами.

Ареал виду та його поширення в Україні

Євросибірський вид, поширений у пн. частині Зх., Середньої та Сх. Європи, Сибіру, на пн. Монголії. В Україні відомий лише з декількох розрізнених локалітетів на Лівобережжі та у Карпатах. Адм. регіони: См, Ів, Чц, Хр, Лг.

Чисельність та структура популяцій

Більшість локалітетів наводиться за гербарними матеріалами минулого й позаминулого століть, тому сучасний стан популяцій не відомий. Достовірно відома популяція на г. Гнетеса (Чивчинські гори) півноччеленна, але малочисельна й займає малу площу.

Причини зміни чисельності

Дуже чутливий до антропогенного впливу, особливо випасу, осушувальних заходів.

Умови місцезростання

У популяції на г. Гнетеса вид росте в угрупованні асоціації *Caricetum paniculate* (союз *Magnocaricion elatae*), у рівнинних умовах, тяжіє до вогкуватих лук кл. *Molinio-Arrhenatheretea* (переважно союзу *Molinion*, рідко *Arrhenatherion*). В оптимальних умовах відзначається високою життєвістю, проте чутливий до інтенсивного впливу зовнішніх факторів. Гігромезофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика

Гемікриптофіт. Багаторічна трав'яна рослина з кореневищем і повзучими підземними пагонами. Стебла прямі, до 100–150 см заввишки, прості або трохи розгалужені, кльочкуватопавутинисті. Листки довгастоланцетні, загострені, по краях дрібноколючозубчасті й шипуватовійчасті, деякі пірчатонадрізані, темно-зелені, зісподу білуватоповстисті; прикореневі довгочерешкові, до 80 см завдовжки і 15 см завширшки, з вузькокрилатим черешком. Кошики поодинокі, або іноді по 2–3, на довгих безлистих ніжках, прямостоячі, 4–5 см завдовжки; обгортка кошиків 18–25 мм завширшки, при основі бурувата або брудно-пурпуровата, гола; листочки обгортки від яйцеподібноланцетних з дрібною ко-

лючкою до вузьколінійних, загострених, по краях дрібновійчасті; зовнішні й середні — з відігнутим кінчиком; внутрішні — з ланцетною, плівчатою рудувато-пурпуроватою верхівкою, відокремленою перетяжкою від зеленої частини листочка; квітки пурпурові. Сім'янки довгасті, жовтувато-буруваті. Цвіте в червні–серпні, плодоносить у серпні–вересні. Розмножується насінням та вегетативно.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Не здійснювалися. Необхідним є моніторинг наявної популяції та пошук інших, вивчення їх стану та охорона. Заборонено збирання рослин, руйнування оселищ та зміни умов зростання (гідрологічного режиму).

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення

Декоративне.

Основні джерела інформації

Флора УРСР, 1962.

Автори: О.О.Кагало, І.І.Чорней
Фото: В.В. Буджак

